

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica XV (2013)

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji: „Korczak. Polish – Jewish communion of place, culture and memory” („Korczak. Polsko-żydowska wspólnota miejsca, kultury, pamięci”). Kraków, 13–14 grudnia 2012 roku

W dniach 13–14 grudnia 2012 roku na Uniwersytecie Pedagogicznym odbyła się międzynarodowa konferencja nt. „Korczak. Polsko-żydowska wspólnota miejsca, kultury, pamięci”. Konferencję zorganizowały: Instytut Nauk o Wychowaniu, Instytut Historii, Instytut Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz Beit Berl College z Izraela. Obrady konferencji poprzedziło wyjątkowe wydarzenie, jakim było nadanie tytułu doktora honoris causa prof. Aharonowi Seidenbergowi w czasie uroczystego posiedzenia Senatu Uczelni.

Profesor Aharon Seidenberg urodził się w 1943 roku w Polsce. Jego rodzice byli polskimi Żydami, którzy w czasie wojny zostali osadzeni w getcie w Warszawie. Aharonowi i matce udało się przeżyć okupację, mimo że związane to było z ich ponaddwuletnią rozłąką. Chcąc ratować życie syna, matka zdecydowała się na ucieczkę z obozu, w którym byli osadzeni w czasie okupacji, i oddanie syna pod opiekę wychowawców w Domu Małego Dziecka. W 1946 roku odnalazła małego Aharona, a następnie w 1950 roku opuściła wraz z nim Polskę, decydując się na wyjazd do Izraela. Jednak życie profesora Aharona Seidenberga zostało na zawsze związane z Polską. Był on bardzo zaangażowany w działalność mającą na celu uhonorowanie Polaków, którzy ratowali Żydów w czasie II wojny światowej oraz w upamiętnianie wydarzeń wpisanych w historię tego okresu. W latach 1984–2008 był rektorem Beit Berl College. Pracował też nad zmianami w systemie kształcenia nauczycieli w Izraelu. Ważną część jego pracy stanowi obszar dotyczący funkcjonowania grup mniejszościowych i współdziałania różnych mniejszości w Izraelu. Profesor Seidenberg umożliwił również współpracę naszej Uczelni z Beit Berl College, podpisując umowę dotyczącą kooperacji naukowej, dydaktycznej i kulturalnej, co pozwalała na realizację wspólnych programów badawczych i dydaktycznych, organizację konferencji, wymianę pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów. W ramach tejsze współpracy zorganizowano już wiele wydarzeń, takich jak konferencje, wykłady gościnne, wymianę studentów.

Po uroczystości nadania tytułu doktora honoris causa profesorowi A. Seidenbergowi rozpoczęły się obrady, których celem było podjęcie debaty na temat relacji polsko-żydowskich. Postać Janusza Korczaka, należącego do wielkich autorytetów intelektualnych i moralnych obu narodów, stanowiła niejako punkt wyjścia dla szerszego kontekstu tematów podejmowanych przez prelegentów. O znaczeniu tego spotkania zadecydowała obecność znakomitych gości z Izraela, Francji i Polski. W ich życiowe historie wplecione zostały polsko-żydowskie doświadczenia, czy to w obszarze osobistych przeżyć, czy też zawodowych dokonań. Otwarcia konferencji dokonali prorektor Uniwersytetu Pedagogicznego prof. dr hab. Kazimierz Karolczak, prof. dr Tamar Ariav – rektor Beit Berl College, przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka – Barbara Sochał, które objęło patronat nad konferencją, oraz Batia Gilad z International and Israeli Janusz Korczak Association.

Pierwszej sekcji plenarnej przewodniczył prof. dr hab. Mariusz Misztal, a wykład wprowadzający wygłosił prof. dr Szewach Weiss. Podstawą jego rozważań był pewien dylemat, czy raczej fenomen związany z tożsamością Janusza Korczaka. Urodził się on bowiem jako Henio Goldszmit i zmarł jako Henryk Goldszmit, natomiast żył jako Janusz Korczak. Szewach Weiss podkreślał, że „był on bardzo Żydem i bardzo Polakiem”. Fenomen Korczaka pokazuje, że możliwa i naturalna była jedność w dwoistości osoby. Jego niemonolityczna tożsamość wskazywała na szczególny typ związku pomiędzy kulturą polską i żydowską, przynosząc w rezultacie spójne relacje Korczaka z nim samym i z innymi. W swoim wystąpieniu Szewach Weiss nawiązywał również do historycznych uwarunkowań życia Korczaka oraz do osobistych doświadczeń związanych z losami polskich Żydów.

Kolejne wystąpienie powiązane było z wydarzeniem towarzyszącym konferencji, a mianowicie z otwarciem wystawy prac graficznych prof. dr. Williama Wolkowskiego z Université Paris-Sorbonne pt. *When a child laughs, the whole world laughs* (*Kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat*). Profesor W. Wolkowski od dwudziestu lat zajmuje się tworzeniem kolekcji grafiki wielojęzycznej, składającej się z cytatów. Tym razem zaprezentowano na niej ponad 60 grafik z tłumaczeniami dwóch zwrotów Starego Doktora: „nie ma dzieci, są ludzie” oraz „kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat” na różne języki. To tzw. odniesienie do świata sztuki zostało podtrzymane przez kolejnego prelegenta – prof. dr. hab. Bogusława Skowronka, który zaprezentował filmowe wizerunki Korczaka. Zdaniem Profesora, wątpliwe jest przekonanie, że film może być uznany za szkic do portretu, bo przecież jest wypadkową pewnych zmiennych – reżyserskiej wizji, warunków i możliwości producenckich oraz okoliczności politycznych. Właśnie problem kontekstów powstania polskich filmów o Korczaku oraz reakcji środowiska społeczno-politycznego na te filmy stanowił zasadniczą część prezentacji prof. B. Skowronka. Pierwsza sesja plenarna zakończona została wystąpieniem dr Miri Frielich z Beit Berl College nt. *Assimilation and Polonization Polish Jews – Janusz Korczak’s Social Background* (*Asymilacja i polonizacja polskich Żydów – społeczne tło Janusza Korczaka*). Prelegentka przedstawiła Janusza Korczaka na tle procesów asymilacji

i polonizacji Żydów oraz kwestii związanych z kształtowaniem tożsamości polskiego Żyda z pierwszej połowy XX wieku. Asymilacja często oznaczała polonizację, ta natomiast stanowiła zagrożenie dla kultury narodu żydowskiego. Nie wykluczało to jednak współpracy pomiędzy obydwoma narodami.

Drugą sesję plenarną, pod przewodnictwem dr. Piotra Trojańskiego, rozpoczęła dr Nurit Buchweitz z Beit Berl College wykładem nt. *Korczak's Kaytek the Wizard and the Question of Magic (Kajtuś Czarodziej Korczaka i problem magii)*, w którym Korczak został zaprezentowany głównie z perspektywy twórcy literatury dziecięcej pełnej magii. W wystąpieniu proces stawania się czarodziejem został przedstawiony w perspektywie podjęcia przez jednostkę wewnętrznego wysiłku dokonywanego w ukryciu przed światem zewnętrznym, realizowanego wobec chęci ulepszenia go, poznania samego siebie. Kolejny wykład dotyczył wizerunków Janusza Korczaka w malarstwie i pomnikach. Dr Batia Brutin, prezentując temat *Commemorating Janusz Korczak in Visual Art and Monuments (Upamiętnianie Janusza Korczaka w malarstwie i pomnikach)*, odwołała się jednocześnie do prac S. Nissenbaum, W. Brzosko, B. Vansier, B. Slebodzińskiego, I. Belfer, podkreślając cechy, które stanowią element wspólny dzieł tych artystów, oraz te, które są specyficzne dla danego autora. Profesor dr Gideon Biger z Tel Aviv University w swoim wystąpieniu pt. *Polish Jews Immigration into Palestine and Israel 1918–1956 (Imigracja polskich Żydów do Palestyny w latach 1918–1956)* przedstawił okoliczności emigracji Żydów z Polski z uwzględnieniem warunków gospodarczo-politycznych w Polsce i Europie oraz dynamicznego momentu tworzenia państwa Izrael. Kolejne dwa wystąpienia prezentowane były przez przewodniczące stowarzyszeń: Batię Gilad i Barbarę Sochal. Temat wystąpienia pierwszej z nich to *The Relevance of Korczak and Stefa's Educational Legacy Today (Znaczenie spuścizny edukacji Korczaka i Stefy)*, natomiast drugiej – *Janusz Korczak i młodzie online*. Obydwa wystąpienia dotyczyły odniesienia osiągnięć Korczaka w obszarze praw dziecka, warunków rozwoju dziecka do obecnych realiów w różnych przestrzeniach życia społecznego. Ostatni referat w pierwszym dniu konferencji był próbą odpowiedzi na pytanie, które Autorka zawarła w tytule: *Was Korczak the Only One? A Brief Look at the Medem Sanatorium (Czy Korczak był jedyny? Krótkie spojrzenie na sanatorium w Miedzeszynie)*.

W drugim dniu obrad odbyły się dwie sesje, którym kolejno przewodniczyły dr Agnieszka Chłosta-Sikorska oraz dr H. Stępniewska-Gębik. Zaprezentowano 12 wystąpień, których tematyka skoncentrowana była wokół zagadnień związanych ze spuścizną pedagogiczną i literacką Janusza Korczaka, współczesną edukacją wobec relacji polsko-żydowskich, dylematami tożsamości, problemami polsko-żydowskiej koegzystencji oraz wspólnoty pamięci. Spośród wszystkich referatów wygłoszonych w tym dniu na szczególną uwagę zasługuje kilka z nich. Wystąpienie Karola Yarona Beckera z Instytutu Polskiego w Tel Avivie pt. *Janusz Korczak – dylematy tożsamości* stanowiło komplementarną część rozważań dotyczących tożsamości, które pojawiły się we wcześniejszych wykładach i dyskusjach w pierwszym dniu konferencji. Referat dr Anny Kamińskiej (Uniwersytet Jana Kochanowskiego)

przedstawiał temat: *Korczak jako myśliciel*, w perspektywie kategorii filozoficznych stosowanych w praktyce. Dr Józef Brynkus (UP) zaprezentował recepcję spuścizny Korczaka w ideologii komunistycznej (*Korczak – ideał człowieka i wzór wychowawczy w komunistycznej interpretacji*). Wystąpienie dr Katarzyny Pabis pt. *Józef Bau – historia życia, historia pamięci* było szansą zapoznania się z wybitnym Żydem urodzonym w Krakowie, rysownikiem uznanym za twórcę filmów animowanych w Izraelu. Aleksandra Kalisz przedstawiła analizę wizerunku Korczaka w jego biografiach, prezentując temat: *Legenda Starego Doktora. Obraz Janusza Korczaka w jego polskich biografiach*. Podkreśliła ona złożoność tego obrazu i różne zależności występujące pomiędzy poszczególnymi opracowaniami.

Po każdej sesji, zarówno w pierwszym, jak i w drugim dniu obrad, odbywały się dyskusje, które dawały możliwość pogłębienia pewnych zagadnień, a czasami przedstawienia bardzo kontrowersyjnych stanowisk.

Dokonując podsumowania wydarzeń, które miały miejsce 13 i 14 grudnia 2012 roku należy szczególnie podkreślić aktywny w nich udział Szewacha Weissa oraz Aarona Seidenberga, których działalność pokazuje rozmaite przestrzenie przenikania się obu kultur – polskiej i żydowskiej.

Konferencja spotkała się z dużym zainteresowaniem nauczycieli akademickich, studentów oraz uczniów szkół średnich. Uczestnicy konferencji mieli okazję zapoznać się z przekazem refleksji i filozofii życia Korczaka, inspirującymi obszarami polsko-żydowskiej wspólnoty myśli i doświadczeń oraz przenikaniem się kultur w różnych przestrzeniach życia społecznego. Mamy nadzieję, że to wydarzenie pozwoli na eksplorację problematyki polsko-żydowskiej w oparciu o rozwijającą się współpracę naszej Uczelni z Beit Berl College z Izraela.

Hanna Gębik
(Kraków)